Rolul tații
în interpretarea Bibliei

De Savvas Agouridis, profesor universitar

Sursa: Extras din Manualul studentului: „Hermeneutica textelor sacre”. Ediția din 1984. Paginile 52-60 .

Textele Sfinților Părinți sunt pentru creștini o binecuvântată dăruire a lui Dumnezeu. Acolo vedem iluminarea și adesea inspirația divină a sfinților, care constituie un ghid sigur către Hristos. Cu toate acestea, unii creștini cad într-un tip particular de „protestantism ortodox”. Așa cum protestanții spun: „Nu accept nimic dacă nu văd din Sfintele Scripturi”, tot așa și acești creștini, pentru că nu au o imagine clară a Sfintelor Scripturi, se „tem” de ele și spun: „Nu accept nimic dacă nu văd din Părinți”. Este ca și cum credința noastră ar fi literă moartă! În acest articol, așadar, vom vedea dacă exclusivitatea interpretativă a Sfinților Părinți este într-adevăr atât de absolută.

Să vedem ce justificare este posibilă pentru însăși poziția conform căreia Părinții-expunători oferă mâncare mestecată, ceea ce se presupune că face inutil pentru noi mestecarea directă a hranei hagiografice.

Unii spun: „Este atât de greu să explici și să înțelegi Sfintele Scripturi. Dar citind Notițele explicative ale Părinților, găsești acolo mâncarea dorită, gata și mestecată.”

În primul rând, trebuie menționat că o astfel de formulare are un caracter „economic” și „pedagogic”; nu este terminologia acestei teologii. Metodele de zidire a credincioșilor nu trebuie confundate cu teologia. Părinții înșiși îi trimit constant pe creștini la Sfânta Biblie. Este foarte instructiv faptul că întreaga lor învățătură, nu numai teologică, ci și practică, se bazează pe Scripturi. Ei înțeleg catehismul, adică zidirea creștinilor, ca cunoaștere a Scripturilor și analiză a sensului lor. Nu și-au imaginat niciodată că scrierile lor ar putea înlocui Evangheliile și

Epistolele Sfântului Testament! Pentru ei, Scriptura a fost întotdeauna nu doar criteriul opiniilor lor, ci și o comoară inepuizabilă de inspirație și viață spirituală.

Așadar, Biblia nu este mai presus de Biserică și nici nu constituie un fel de autoritate juridică în cadrul Bisericii. Sfânta Biblie este o expresie autentică a credinței și vieții Bisericii, care este organic legată de credința și viața întregii Biserici de-a lungul secolelor. Canonul cărților sacre a fost determinat de Biserică nu ca o autoritate din afara ei și deasupra ei, nici ca un cod de legi divine, care trebuie comentat prin citarea interpretărilor autentice ale trecutului (Catenae) , așa cum era cazul dreptului roman și este cazul dreptului în general până în zilele noastre. Canonul nu avea sensul de legislație. Din cauza evreilor și a ereziilor, a fost necesar ca Biserica să-și creeze propriul canon, pentru a da Sfântului Testament locul potrivit și sensul corect în cadrul său; mai mult, prin crearea unui Canon, aceștia au urmărit combaterea scrierilor ereticilor, care își prezentau lucrările în numele Apostolilor sau al oamenilor apostolici, în scopul răspândirii și impunerii ideilor lor.

Sfânta Biblie nu este lege, ci „mărturie”, iar autorii ei nu sunt legislatori, ci „martori”. Dacă, de exemplu, săpăturile arheologice ar scoate la iveală o scrisoare autentică a apostolului Pavel, nimeni nu s-ar gândi să o excludă din Canon. Nu există nici măcar o suspiciune că descoperirea unor noi texte ale creștinismului timpuriu ar crea o problemă în ceea ce privește esența credinței; pur și simplu, odată cu această nouă achiziție, într-un mod cu adevărat genuin și autentic, cunoștințele și experiența noastră spirituală s-ar îmbogăți.

Totuși, întrucât Scriptura este legată organic de credința și viața Bisericii, nimeni nu înțelege de ce o anumită epocă a putut să o înțeleagă mai bine decât altele, astfel încât această mai bună înțelegere a Scripturilor, în condițiile unei anumite epoci, constituie într-un fel pentru alții materialul de imitație și repetiție.

În unele cercuri, nu s-a înțeles suficient că Părinții-tălmăcitori nu au epuizat conținutul Scripturilor, pe care le-au văzut și le-au interpretat într-un mod poate minunat, ci doar din anumite perspective, impuse de nevoile timpului lor.

Părinții, exprimatori ai Sfintelor Scripturi, trebuie considerați ghizi ai noștri prin excelență în efortul lor de a rămâne departe de erezie și într-o

relație organică cu viața și credința întregii Biserici; și aceasta nu pentru alt motiv decât pentru că în timpul lor Biserica a întâlnit o serie de intelectuali aflați la un înalt nivel de fermentație spirituală sub influența curentelor filosofice ale vremii. Ei sunt, într-adevăr, maeștri excelenți și, s-ar putea spune, fără egal în modul în care trăiesc și gândesc despre unitatea organică a Scripturii și a Tradiției, adică a credinței și vieții Bisericii. Cu toate acestea, toți aparțin timpului lor.

Textele patristice ar trebui studiate de biblistul ortodox ca o școală de inițiere în spiritul acestei relații organice dintre Scriptură și viața Bisericii. În rest, în ceea ce privește scrisoarea, Părinții oferă explicatorului un bogat material interpretativ filologic și istoric. Nu suntem nerecunoscători nici pentru aceasta din urmă. Cu toate acestea, este, în plus, un fapt că acest material nu este la nivelul echivalentului de care dispunem astăzi. Cu siguranță știm mai bine ce se întâmpla în Corint sau la Roma când Pavel a scris aceste scrisori către Biserici. Și această cunoaștere mai bogată ne ajută să înțelegem textele sacre mai pe deplin și mai profund.

În ceea ce privește analiza filologică, istorică și critică a textelor sacre, cunoștințele noastre de astăzi le depășesc pe cele ale Părinților. Părinții devin învățători valoroși ai noștri în chestiuni esențiale, cum ar fi înțelegerea spiritului „naturii ecleziastice” a textelor sacre, adică faptul că acestea nu aparțin doar timpului lor, așa cum tind să le vadă istoricii și filologii, ci Bisericii în ansamblu și că, întrucât aparțin Bisericii care este viață și cale, ele exprimă această viață și această cale în raport cu diversele erori și teorii ale lumii.

Studiind Părinții nu doar în literă, ci mai ales în spirit, expozitorul este inițiat în două principii fundamentale ale misterului Bisericii:

(a) Dumnezeu, ca autor esențial al cărților sacre, vorbește prin ele Bisericii Sale în ansamblu, așa cum i-a vorbit în momentul în care au fost scrise. Și

(b) că Biblia exprimă tipul de viață al membrului Trupului lui Hristos, tip care ne face să credem și să trăim prin diversele erori și devieri ale vieții cu care se confruntă fiecare epocă.

Această contribuție a exegezei patristice, care nu are nicio legătură esențială cu subiectul alimentelor mestecate și cu sistemul Seriei – este

deosebit de importantă astăzi, și aceasta deoarece cercetarea filologică, istorică și critică a textelor sacre are un caracter analitic și, prin urmare, tendința de a examina problemele individuale separat de întregul mesaj al Scripturilor, uneori chiar separat de perspectivele întregului text, care prezintă problema examinată.

Metoda analitică de cercetare a oferit și oferă multe în domeniul pur de cercetare. Cu toate acestea, uneori, fără să ne dăm seama, suntem atrași în analiză spre poziții anti-istorice, din cauza cărora încetăm să înțelegem unele lucruri fundamentale și nu putem vedea textele în coerența de ansamblu a Bisericii. Opera biblistului ortodox este combinarea metodei analitice a științei moderne cu „metoda" sintetică a Părinților.

Și Părinții din vechime s-au confruntat cu metoda analitică greacă veche. Au ajuns să o cunoască și să o studieze în școlile păgâne grecești și, cu ajutorul Duhului Bisericii, au depășit-o ca oameni ai lui Hristos și ca oameni ai secolului lor. Fără a simți că rămân în urmă în știința și înțelepciunea timpului lor, au interpretat textele sacre dintr-o altă perspectivă, diferită de cea văzută de învățații păgâni și de diverși eretici.

Astăzi, sarcina noastră este extrem de dificilă, deoarece munca filologică și istorică analitică modernă este integrată în viziunea evolutivă și cinetică asupra lumii și istoriei, care era necunoscută atât Părinților Bisericești, cât și savanților păgâni contemporani. Mai mult, cunoașterea a crescut atât de mult și a devenit atât de fragmentată încât este de neconceput astăzi să concentrăm toate cunoștințele și educația timpului nostru într-o singură persoană, așa cum era posibil în antichitate. Astăzi trebuie să fii cel puțin un om de știință precum Teillard De Chardin , un filolog și teolog precum Bultman și un sfânt, așa cum ar fi spus Părintele Eusebiu Mathiopoulos, pentru a avea în timpul nostru constituția pe care o avea Vasile cel Mare în anii săi, când a scris „Hexametrul". Bogăția cunoștințelor și fragmentarea, pe de o parte, perspectiva evolutivă și cinetică, pe de altă parte, toți aceștia sunt factori complet noi, care dau un ton diferit muncii de analiză din timpul nostru. În aceste condiții, este firesc ca teoria explicativă ortodoxă să se poată mișca și în perspective mai cinetice și „procesuale" cu același drept cu care vechea teorie explicativă se mișca în cadre mai „statice". Asta în legătură cu analiza.

Însă, în ceea ce privește compoziția, sunt necesare câteva observații. Exegetul ortodox are de-a face cu texte care s-au născut din viața unei comunități, despre care credem că era comunitatea „în care s-a pogorât

sfârșitul veacurilor”, iar cuvântul conținut în textele sale era considerat cuvântul „final” al lui Dumnezeu către omenire. Biserica a păstrat aceste texte în sânul său, le-a comentat, le-a interpretat și le-a trăit până astăzi, pentru că o conduc undeva. Pentru a găsi mesajul acestor texte pentru noi astăzi, trebuie cu siguranță să știm mai întâi ce semnificație aveau în mediul în care au fost scrise. Astfel, nu explicăm originea mesajului, ci explicăm modurile în care a fost înțeles și trăit de oameni. Prin urmare: viitorul este „punctul” din care se privește trecutul și prezentul. Adică, ceea ce așteaptă Biserica lui Dumnezeu este punctul de plecare esențial pentru înțelegerea trecutului și a prezentului. Orice „sinteză” are un caracter escatologic.

Analiza, în plus, ne conduce la o serie de probleme, probleme și întrebări ale epocii în care au fost scrise textele sacre, în perspectiva că lumea se sfârșește rapid. Nu putem spune că principalele dintre aceste probleme nu sunt ale noastre. Cu toate acestea, ele ne sunt prezentate într-o formă complet diferită. Părinții au „sintetizat” datele Scripturilor cu datele epocii lor. Și în aceasta ei sunt ghizi și învățători străluciți: Totuși, datele epocii patristice sunt în multe privințe diferite de datele epocii noastre.

Voi menționa câteva exemple:

Cosmoidolul, adică imaginea lumii, este complet diferită astăzi față de cum era în vremurile Bisericii Creștine și ale Părinților. Imaginea unei lumi cu trei etaje nu mai există astăzi.

–Conceptul de istorie este, de asemenea, complet diferit astăzi, mai ales în ceea ce privește semnificația soteriologică a timpului, științei și tehnologiei. Omul își percepe diferit locul astăzi în lume și în istorie. Pe măsură ce lumea și arena istorică se extind, în mod paradoxal, importanța omului diminuează, astfel încât problema sa se prezintă într-o formă diferită, în cadrul planului lui Dumnezeu.

–Conceptul de umanitate, nu sub forma ecumenismului roman sau a imperiului medieval de răsărit sau de apus, ci într-un sens cu adevărat universal.

–Conceptul de materie și disprețul acesteia de-a lungul perioadei elenistice, contrar a ceea ce se întâmplă de la Renaștere și de la începutul timpurilor moderne.

–Capacitatea omului, în ciuda anihilării sale actuale, de a distruge planeta noastră sau de a o reforma sau orice altceva.

–Revoluția socială la scară globală cu speranța creării unei noi vieți și a salvării de suferința de astăzi.

–Schimbarea sensului muncii, a poziției femeilor și copiilor în societățile noastre moderne.

– Și pentru ca lista să nu continue la nesfârșit, să menționăm în final antropocentrismul modern, care a dus la negarea lui Dumnezeu. Ateismul din vremea Bisericii Creștine și a Părinților, dacă nu necunoscut, era un fenomen rar și izolat; astăzi, însă, este ideologia oficială a regimurilor sociale care acoperă o mare parte a planetei noastre și influențează restul.

Aceste schimbări menționate și multe altele nu au afectat viața oamenilor atât de mult în amploare, cantitativ, cât o pecetluiesc calitativ. Este posibil, de exemplu, să se susțină că omul de astăzi trăiește păcatul și mântuirea în formele pe care le-au trăit acești oameni din secolul I sau al V-lea? Cu siguranță, el trăiește foarte profund situații teribil de neplăcute, precum și nevoia de a evada din ele. Ei bine, conform datelor acestei lumi noi, trebuie, urmând pașii „sintezei" patristice, la rândul nostru să o „sintetizăm" cu credința Bisericii originare, așa cum este exprimată în textele sale. Munca este dificilă, dar este necesară.

Este o sarcină dificilă, deoarece mulți teologi nu sunt obișnuiți cu conceptele de schimbare, alterare, transformare, în ciuda faptului că teologia noastră vede în general omul sub o prismă dinamică; fie în cădere, fie pe calea spre „asemănare", omul nu rămâne același, ci se schimbă. Totuși, conceptul de schimbare ne este destul de străin.

Apoi, în timp ce vorbim despre Duhul Sfânt, nu ne deschidem liber acțiunilor sale. Explicația și interpretarea textului sacru sunt împletite.

Explicația textului sacru este înțelegerea lui în contextul specific al timpului său și în contextul experienței generale a Bisericii.

Interpretarea sa este redarea corectă „în Duhul Sfânt" a sensului Evangheliei prin formele vechi în forme noi, care răspund nevoilor moderne. Aceste forme noi trebuie să facă din Evanghelie o viață reală pentru noi și contemporanii noștri și nu să o prezinte ca o imitație și o

repetare oarecum distantă și haotică a termenilor și imaginilor unei alte epoci, vechi. Nu duhul interpretului, ci Duhul Sfânt, care conduce la libertate și adevăr, trebuie să fie proprietatea experiențială a interpretului ortodox, în relația sa organică cu Biserica în sensul ei universal. Aceasta constituie un factor necesar, nu atât al explicației, cât al „interpretării" textelor sacre.

Respingerea misterului Duhului Sfânt în chestiunea adevărului în interpretarea textelor sacre, în sensul fidelității față de esența tradiției bisericești și traducerea acestei esențe în forme și imagini noi, constituie o recunoaștere greșită a unicității textului sacru. Niciun interpret nu este infailibil, nici măcar cel mai ortodox, întrucât Ortodoxia nu este doar o moștenire și o posesiune, ci în principal scopul luptei și efortului fiecărui ortodox. Interpretul ortodox este infailibil doar în măsura în care este legat organic de infailibilitatea generală a Bisericii Catolice „în Duhul Sfânt". Altfel, în explicații, interpretări, teorii, ipoteze sau opinii individuale, chiar și interpretul ortodox se pierde.

Părinții sunt foarte instructivi în această privință: de multe ori, ei înșiși menționează una, două și trei perspective asupra unui pasaj sau eveniment din Scriptură. Se știe cât de mult diferă opiniile de la un Părinte la altul în astfel de chestiuni individuale. Mai mult decât orice, Părinții propovăduiesc smerenia, conștientizarea bolii umane cu care, în orice caz, se abordează textul sacru; este ca și cum ar căuta Cuvântul lui Dumnezeu înviat. Interpretul ortodox, pentru că este ortodox, este conștient de slăbiciunile sale și este străin de laudărosul lumii. Cu cât interpretului îi lipsește mai mult conștientizarea slăbiciunilor sale – fie dintr-o mentalitate lumească, fie dintr-o familiaritate excesivă – cu atât mai mult îi lipsește destinul.

Această cale, care a fost și calea Părinților, nu este ușoară. Este dificilă, plină de ambiguități, neliniști, bâjbâieli și pericole. Cu siguranță, nici măcar nu este o cale umană, adică, aflată doar în capacitățile omului. Succesul interpretului ortodox este lucrarea Duhului Sfânt. Eșecurile sunt ale noastre, ale bolii noastre. Totuși, avem ca exemplu încurajator în acest sens succesul Sfinților Părinți în transferul de către Duhul Sfânt a Evangheliei din contextul său evreiesc în categoriile de gândire grecești.

Subiectul Sfintei Biblii și al Părinților ca interpreți necesită o discuție mai amplă. Hermeneutica ortodoxă nu este o repetare a gândirii Părinților ca interpreți, ci este o inițiere în întreaga lor gândire hermeneutică, astfel

încât, cu ajutorul ei, se poate învăța să se gândească prin Scripturi în timpul nostru, cu problemele și întrebările ei specifice, așa cum se gândește prin Scripturi cu privire la problemele și întrebările propriului timp. Dacă folosim terminologia părintelui George Florovsky , vom spune că hermeneutica ortodoxă trebuie să fie astăzi „neopateristă”.

Orice altă utilizare a Sfinților Părinți, simpla citare a pasajelor, repetiția, imitația moartă în scopul înțelegerii Sfintei Biblii, din păcate, nu dă rezultatele scontate, deoarece ignoră în esență factorul „istorie”; astfel, această altă utilizare, literalmente imitativă, a Sfinților Părinți echivalează, fără intenție, cu o subestimare atât a semnificației Bibliei, cât și a importanței Sfinților Părinți.